

ВЯДОМЫ крытык Рыгор Шкраба зарэкаментаваў сабе ўдзельнікам даследчай эстэтычнай якасцей мастацкай літаратуры. Тонкі аналіз п'есмыніцкага майстэрства вызначалася ў працы «Характар, стыль, дэталі», выдадзена ў 1965 годзе. Новая вялікая праца аўтара «Літаратура і мова», якая ўбачыла свет у 1969 г., мае падзаглавак «Няглыбае мастацтва». І трэба сказаць, што гэты падзаглавак вельмі дакладна вызначае агульную ўнутраную накіраванасць кнігі.

Р. Шкраба ў сваёй новай кнізе вядзе грунтоўную гаворку пра ўзаемазвязаны жывой народнай і літаратурнай мовы, пра асаблівасці эстэтычна асэнсавання мастацкага слова, яго выразна спецыфічны каларыт у найбольш самабытных беларускіх п'есмыніцкай (артыкул «Жывая крыніца»), шырока даследвае здольнасць асэнсаваць і эмацыянальна багатае, выключна эстэтычна-

лінгвісты і тэарэтыкі кінамастацтва, не кажучы ўжо пра п'есмыніцкай і літаратурнай моваў, якія закраналі тэма праблемы, што цікавіць і Р. Шкрабу. У кнізе «Літаратура і мова» чытач знайдзе тэарэтычны разважанні фізіка П. Капіцы, хірурга Ю. Караліна, філосафа А. Лявандзі, лінгвіста Б. Ларына, літаратуразнаўца А. Чычэрэна і П. Заравы (балгарскі вучоны), тэатральнага рэжысёра Г. Таўстанова, этнографію А. Багдановіча, п'есмыніцкай ад Л. Талстога і Даўдэўскага, Чэхава і Горнага да Федзіна і Лёнава, Асеева і Твардоўскага, Салтушка і Нагібіна. У гэтым уменні спосадам абапяршыць у п'есмыніцкіх выданнях на цікавы, арыгінальны думкі таварышаў па прафесіі, спецыялістаў сумесных і не толькі сумежных з літаратурна-навуковым навукам, на шматлікіх выказванні саміх майстроў мастацкага слова, вылучаюцца добрая навукова даследчаснасць аўтара, якая ў сваю чаргу абуд-

з біблейскай легендай і прычэтай. Прычэтай гэтай гаворка пра спецыфічнасць купалаўскай драмы мае вельмі асаблівую характар. Яна скіравана на вылучэнне нацыянальна-самабытнасці Куцалаў-драматыка, вызразна сармантавана супраць прыемлена-бытавога, «празаічнага» працягвання напярочна высокай патэтычнай твораў, супраць пазаркова-адаптычнага разумення шматмерных і шматгранных мастацкіх вобразаў.

Глыбока вытлумачыўшы п'есмыніцкай «Раскіданае гняздо», крытык у вачэй прыбылісцях, хрысціянскіх і некаторых прычыновых вядоўцаў купалаўскай драмы. Ён добра паказвае, што нацыянальна-самабытнасць беспадстаўна збліжана «Раскіданае гняздо» з чахаўскай драматычнай. «У той час, калі Я. Куцалаў адрываўся ад паказу быту, ад штодзённых надбавансцяў, А. Чахаў маляваў сваіх герояў праз быт. Гэта было яго прычыновым устаноўкай. Ён гаварыць: «Найхачней на сцэне ўсё будзе гэтак як складана і гэтак жа разам з тым проста, як у жыцці. Людзі абедваюць, толькі абедваюць, а ў гэты час складанасць іх жыцця і рабіваюцца іх жыцці». Падобна купалаўскай п'есы грунтоўна на зусім іншых прынцыпах. Падобна хадзячы з меркамі чахаўскага рэалізму, мы нічога не зразумеем, напрыклад, у вобразе Дачына, — робіць слушнае заключэнне крытык, ведучы палеміку тактоўна, карэктна па тоне, але прычыновым па сутнасці.

Некаторыя артыкулы з яго кнігі, як напрыклад, артыкул «Найлепшыя формы», адначасна да канца палемічны. Але ён назавеш дробязнасці або не цікавымі. Яны робяць на чытача ўражанне сваёй доназначнасцю, важнасцю аргументацыі.

Есць у Р. Шкрабы і яшчэ адна вельмі важная для крытыка, проста неабходная якасць — уменне з глыбокай, натуральнай добразычлівацю радавацца поспехам таварышаў па літаратурнай справе, успрымаць гэтыя поспехі як свае ўласныя. Ён чула ўлоўвае і п'есмыніцкую добразычлівацю, п'есмыніцкую радасць ад суаднарання з прыгожымі рухамі чалавечай душы, з арыгінальнымі людскімі характарамі. Аб гэтым найбольш ярка сведчыць артыкул «Цялы свет», дзе Р. Шкраба спецыяльна вылучае як рысы таленту асабліваю даверлівасць Веры Палтаран да людзей, яе любасць да землякоў — герояў сваіх твораў, яе ўмечна глыбока адчуць душу чалавечай працы, што, па-праўдзе кажучы, не так і часта бывае ў нашых нарысцстаў.

А дзе ж недахопы? Хіба іх зусім няма ў кнізе Шкрабы? Сказаць патрабуе вышэй чытаць. Вядома, дробныя патрэбнасці можна знайсці і ў кнізе Шкрабы працы, асабліва ў працы крытыка. Есць яны і ў кнізе «Літаратура і мова». Ужо гаварылася пра п'есмыніцкую радасць пачатковай часткі некаторых артыкулаў. Сам-там паўтараюцца асобныя думкі. «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры», створаная Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР, не з'яўляецца падручнікам, як гэта спярдыцца ў кнізе Шкрабы. Падручнік на беларускай савецкай літаратуры для вучэбна-педагагічнай справы, а не для публічнай мы не маем, яго яшчэ трэба напісаць. Спрочным мне здаецца і сцвярджэнне пра тое, нібыта «у жывой мове, на глебе якой вырастае літаратурная мова і сакамі якой яна жыццё, ёсць усё, што трэба п'есмыніцкаму, каб тварыць свой стыль». Жывая мова пры ўсім яе незвычайна багата ў многіх адносінах таксама мае патрабу ў развіцці і ўдасканаленні. Прадсе гэты ідзе ляснына. Адна і лісьцікам, бывае, даводзіцца рабіць словаўтваральную работу, развіваць выяўленчы магчымасці жывой мовы, калі яна аказваецца ў тых ці іншых адносінах недастатковымі для вырашэння спецыфічных мастацкіх задач. Адным словам, літаратурная мова звычайна не толькі вельмі шчодра бярэ з жывой народнай мовы, але ў сім-тым і ўзбагачае, павіна ўзбагачаць яе. «Кантакты» тут, павіны быць двухбаковымі, наараджаць трывалася ўзаемадзеянне.

Прыдзірлівае воча, магчыма, убачыць і іншыя прыватныя адрэжкі. Але думачна, што не сама ўдзячна справа — вышукваць іх у таленавітай кнізе крытыка, пра працы, якая з'яўляецца вынікам сур'ёзнага роздуму аўтара над жыццём і літаратурай.

хочь такія спробы ёсць у трактоўцы Але тут, ужо ёсць і іншы сэнс, чым у размовы з Вадзімам і Андрэем. Вельмі хочацца дадаць, як ставіцца да яе юнак. Узнікненне лірычнага паучыцца Галі да Аляксея артыстка перадавала вонкава сілы і стрымана, з душэўным хваляваннем. Адчуваўся неспакой дзючынны пры сустрэчах з юнаком, нараджэнне нахання, яго хочаць ясна і не выказана, але поўніць яе шчасцем.

Падобныя рысы паказаны і ў вобразе Чарнушчкі. Роль Чарнушчкі пісалася аўтару п'есы для Галі Арловай з улікам не індывідуальнасці. У гэтым няма нічога дзіўнага. Вядома, што і іншыя драматычныя часткі п'есы для Галі Арловай ацэна. Так, напрыклад, А. Арбузаў п'есу вобраз Валі ў «Крыжыцкай гісторыі» для Ю. Верыскавай.

Есць у спектаклі каларытны жанравыя сцены. І на гэтым фоне Чарнушчкі Г. Арловай была вельмі жыва і цікава. Гэта тэмпераментнае разуменне, гаварыла маладая работніца, ічырава з таварышамі, чула ў казані. Маючы сапрады «вытворчасць» біяграфія дзючынны не вельмі выразна. Роль Чарнушчкі ў стварэнні п'есмыніцкай лірычнай тэмы ў «Лірычнай гісторыі» п'есы. Але гераіня Арловай крытычна ставіцца да амаляваў, хвалюючых людзей, настолькі імкнучыся пазначыць дорае і дорае ў іх.

Г. Арлова гэтым на, як і аўтар, сцвярдзала, што юныя чалавек — творца жыцця. У гэтым — стаючае «зерне» вобраза Чарнушчкі.

Жымыя рысы знайшла артыстка і ў Надзеі («Любовь, Надзея, Вера» Г. Васілеўскага), найбольш выразны персанажы ў «Трохкутніку» спектакля. Вобраз не стаў самабытным, таму што ёсць асэнсаванае ў п'есе можна дамаляваць нават таленавітаму акцёру.

І БЫЛО В «ПРЫЎКРАСНА»...

На пачатку лета мінулага года невялікая група жыхароў нашчага сталёнага Мінска — мастацтвазнаўца, фоталагіст і літратар, узабрыўшыся фоталапаратамі, шырыкавымі рукамі, вудамі і руказямі, выправілася ў «кірану Палессе». Да горада над Сожам нашы падарожнікі ляцелі на самалёце, а там пераселі на агітпраход «Мажоўскі» і папылілі...

Скажам адразу, Калумбамі яны не былі. Яшчэ ў пачатку 30-х гадоў на Палесці павіваў наш народны пяснір Янка Купала. Дабрыўся туды пазт не з такім камфортам, як нашы падарожнікі. Янку Купалу вобшу гэты краі не зысці, а тымі радаснымі падзеямі, якія адбываліся там: людзі, якія яшчэ зусім неаднамі самі сябе называлі «палешукамі», а не чалавекамі, «працай свабоднай» пачалі «раскоўваць балоты з пугі» і пераўтваряць яго ва ўраджайныя нівы. І за-пад пра народнага пэза на радзіліся тады слаўныя пэзтычныя радкі, поўныя радасці і аптымізму:

Валота, забалаць балот,
Як там ні называй,
Але ступіў тут брытанік —
Ён зменіць гэты край.

З таго часу шмат вады сплыло ў Арэс, Сажы і Прыпяці. У гады ліхалецця вада гэтых рэчек была шчодра афарбавана крывёю ворагаў і крывёю нашых людзей. Але мінуў час і над Палесцім рэкам эню расквітнела жыццё, выраслі

новыя гарады і вёскі, зазвалі агні новых электрастанцый, на палі прыйшла сучасная тэхніка. Змяніў большавік ракі адвечныя балоты, а чым мэршэў вялікі пяснір, збылося.

Пра тое, як «людзі на балотце» змагаліся за новае жыццё, услед за Купалам і Коласам натхнёна напісаў Іван Мележ.

Ну, а што ж вабіла, цягнула на Палессе нашых падарожнікаў? Як ні дзіўна, але не тое новае, што прыйшло сюды за гады Савецкай улады. І фоталагіст, і мастацтвазнаўца, і асабліва, літратар захапіліся не тым, што адкрывалася іх вачам з палубы парахода, а тым, што было тут калісьці, дэўне.

От узяць хоць бы тое непразлае балота. Шкада яго літратару да болю ў сэрцы. Сядзіць ён на палубе і ўздыхае:

— Па-драпежніцку асушылі балоты... А дзе качкі будуць вывадзіцца?... З чаго аблокі будуць утварацца?...

А качкі, між тым, над параходам пралёталы, і лос перад самым носам раку пералпылае, і хмары вісяць над галавой, час ад часу дожджыкам праліваючыся. Значыць, думаюць, мабыць, вучоны-меліяратары над гэтай праблемай.

Каманда парахода сардэчна прымае сталічных гасцей, частуе іх свежай рыбкай, але і гэта не мяккае настрою падарожнікаў.

біў густ літратара і амаль што нецэнзурна аблаваў яе, называўшы «крызлівай, нахобнай, як хам», «навязлівай, як свіння», «сабачым трызненнем» і г. д. ...

Вярнуўшыся дадому, літратар выкаваў усё тое на паперу і надрукаваў у часопісе «Маладоць». Чытач, паўна, ужо здагадаўся, што творца ідзе пра эсэ Уладзіміра Караткевіча «Званы ў прадонных азёр», змешчанае ў дванадцатай кніжцы часопіса за мінулы год.

Зрэшты, каб не быць аднабокім, як аўтар эсэ, скажам, што ў нататках п'есмыніцка ёсць і нямаля цікавых момантаў, якіх няма ў агульных думак, тонкіх назіранняў, нямаля шырай чалавечай усхваляванасці. Аднак...

Чалавек павінен, гаворыць Ул. Караткевіч, «аважанаць тое асяроддзе, сарод якога жыве». Слушная думка, асабліва калі ўлічыць, што наша асяроддзе — гэта не толькі дарагая сэрцу спадчына мінулага, якую мы павіны шанаваць і шануем, але перш за ўсё тое, што створана і ствараецца натхнёнай працай людзей сёння. Наша асяроддзе — гэта не толькі помнікі і славутыні, але і тое, што здзейснена ў наш час, рукімі тых, хто будаваў, хто адстойваў, зваваў Кастрычніка, нашу волю і гонар. Аб гэтым трэба і нямаць сэрца, а не жоўцы. І адлучаць адно ад аднаго, зцямяняць мінулым сучаснае, мякка кочуць, нехта.

Дык вось, калі б гэтага адлучэння, гэтага зцямянення не было ў эсэ Ул. Караткевіча, дык, як ён любіць гаварыць, было б сапраўды «прыўкрасна».

Л. ЖОГА.

СЯРОД КНІГ ПРАДМЕТ ДАСЛЕДАВАННЯ — ЖЫЦЦЁ І ЛІТАРАТУРА

Д. БУГАЕЎ

ную шматграннасць мастацкай мовы ў купалаўскай пэзіі і драматыцы («Напачатку было слова»). Аўтар змагасця супраць аднабокова-простацінага разумення літаратуры, калі пад увагу бярыцца толькі знешняя тэма, матэрыял, на падставе якога напісаны той ці іншы твор. І не ўлічваюцца яго эстэтычныя патэнцыялы, яго мастацкая дзейнасць, здольнасць ці, наадварот, няздольнасць глыбока хваляваць чалавечы душы («Найлепшыя формы»), крытыкуе тых, хто абьяўкава ставіцца да слова, злоўжывае штатмамі, недарэчнымі калымамі, назірабнымі іі, прынамсі, небеларускімі славаскладнымі канструкцыямі («Як размаўляюць людзямі»). Ён паказвае вялікі чалавечы магчымасці добрага нарыса («Цялы свет»), аналізуе характэрныя рысы п'есмыніцкага почырку Вячаслава Адамчыка («Пачуццё стылю»), дзеліцца з чытачом сваім роздумам над кнігай Алены Васілевіч «Расці, Ганька!» («Памяць сэрца»).

Аднак гэта не вычэрпвае ўсё багацце праблематыкі новай працы крытыка. У названых артыкулах, акрамя пералічаных праблем, з большай або менш глыбінёй, крытык асветляе яшчэ шэраг іншых, часам прыватных, а часам шырокіх і складаных, пытанняў.

Самавольства некаторых рэжысёраў у дачыненні да класічных твораў беларускай драматыкі, цяжкасці, з якімі суткаюцца перакладчыкі Кузьмы Чорнага на рускую мову, розніца паміж эстэтычным або літаратурна-навуковым і лінгвістычным падыходам пры вывучэнні мовы п'есмыніцкай, небяспека і недапушчальнасць літаральнага вядучага метафарычных вобразаў, асветленне моўнага майстэрства буйнейшых мастакоў слова ў акадэмічнай і «Історыя беларускай савецкай літаратуры» спрэчнасць некаторых канкрэтных рэкамендацый у вельмі патрэбнай кнізе М. Цікоцкага «Практычная стылістыка беларускай мовы», залежнасць агульнага характару літаратуры ў цэлым і ўсіх яе асобных жанраў ад свайго часу, ад стану грамадскай атмасферы ў той ці іншы перыяд, асаблівасці творчэстаў, роля роднага слова ў абуджэнні грамадзянскіх патрыятычных пачуццяў — усё гэта вядома хвалюе крытыка, падаючы свае меркаванні, звычайна разумныя, талковыя, тэарэтычна абгрунтаваныя.

Крытык на працягу ўсёй кнігі ахвотна спасылалася на сведчанні вучоных розных профіляў — педагогаў і філосафаў.

Рыгор Шкраба. «Літаратура і мова», Мінск, выдавецтва «Беларусь», 1969.

моўлівае высокі навукова-тэарэтычны ўзровень кнігі.

Р. Шкраба вядзе размову тэарэтычна — грунтоўна, ёмістна і часта шырока, нават маштабна, але па форме сваёй, жывую, свабодную. Гэта, як правіла, размова-роздум, размова-гаварка, шчыра і даверліва. Пошукі ісціны ў такой размове вядуцца на вачы ў чытача, нібы разам з ім. І гэта выклікае асабліваю даверлівасць да разважанняў і думак крытыка.

Праўда, пры такой свабодзе гаворкі і пры той шматпраблемнасці, якая ўласціва кнізе «Літаратура і мова», паўстае тактавая рэальная небяспека раскіданасці, недастатковай мэтаанкіраванасці даследавання. Дзе-нідзе (уступная частка артыкулаў «Жывая крыніца» і «Напачатку было слова») крытык думаецца, гэтую небяспеку і не пераадолеў у поўнай меры. Аднак у цэлым яго кніга мае добрую ўнутраную зладжанасць і даволі строгаю мэтаанакіраванасць. Пра што б ні гаварыў крытык — пра драматызм маналагаў у купалаўскай п'есе «Раскіданае гняздо» ці пра чалавечы змест нарысаў Веры Палтаран з кнігі «Ключы ад сэрца», пра спрощанае разуменне складаных літаратурных праблем ці пра наша няўменне думаць і пісаць сапрады па-беларуску, натуральна чалавечай мовай — у канчатковым выніку гэта гаворка пра майстэрства літратара, пра яго творчую культуру, а значыць — і пра ідэяна-мастацкі ўзровень адлюстравання рэальнасці словам.

Такім чынам, у Р. Шкрабы вядуцца арыентаваны цікава і змястоўна кніга пра майстэрства, зразумееце дастаткова шырока, шматгранна, а не толькі ў вузка-эстэтычным, практычна-прыкладным ці фармальным плане — як «тэхналогія» п'есмыніцкай справы.

Глыбіня і праніклівасць аналітычнай думкі крытыка, яго добры густ, чуласць да розных асаблівасцей і адценняў слова, уменне прасачыць, як ідэіны пачас твора фармуе кожную аэтычную клетку, кожную аэтычную мастацкую тканіну, найлепш, мусіць, заўважаецца там, дзе Р. Шкраба аналізуе творы, да якіх ужо не раз звярталіся даследчыкі. Здаецца, што «Раскіданае гняздо» Янкі Купалы вывучана вельмі падрабозна і грунтоўна. Але крытык і пра гэты класічны твор здолеў сказаць нямаля новага, арыгінальнага. Да Р. Шкрабы, напрыклад, ніхто з такой паслядоўнасцю, пераканальнасцю і глыбінёй не пісаў пра сімвалічнасць «Раскіданага гнязда», якая пранізвае ўсю п'есмыніцкую драму, выключна ўнутраны драматычны маналаг, іх унеслі, ёмістна, надзвычай багату патэстам метафарычнасць, пра іх сувязь

АБМЯРКОВАЮЦЬ МАСКОЎСКІЯ АЎТАЗАВОДЦЫ

Цікава і змястоўнае мерапрыемства адбылося ў Пецябінскім Маскоўскага аўтазавода імя І. Ліхачова — канферэнцыя чытачоў, прысвечаная абмеркаванню раманаў Івана Мележа «Людзі на болотце» і «Подых навальніцы».

Каб пагаварыць пра гэтыя творы, якія набылі ўсеагульную папулярнасць, сабраліся сотні прыхільнікаў літаратуры. Уступнае слова зрабіў крытык і перакладчык Міхаіл Гарбачоў. Пасля выступалі чытачы, якія выказалі сваё захапленне маштабнасцю і вобразным ладом гэтых эпічных палатнаў жыцця Беларускага народа, гаворыць пра яркі мастацкі вобраз і цудоўныя пейзажы. Выказаліся і асобныя аўтары адносна некаторых персанажаў і сюжэтных сітуацый.

На абмеркаванні выступіў Іван Мележ, які шчыра падзякаваў чытачам за добрае і патрабавальнае слова пра напісанне ім раманаў.

У КОЖНЫ ДОМ

Пад такім дэвізам працягуюць сельскія кааператары Віцебскай вобласці і дамагаюцца значных поспехаў. Лейніскія выданні распаўсюджваюць звыш тысяч кніг, ганюна, а кніжныя аб'екты дадастаўляюць агульную літаратуру ў далёкія вёскі.

На Віцебчыне да леныскага аб'явае будзе адкрыта ішчы новых кніжных магазінаў. Надаюна кнігалюбы справілі наваселле ў Міёрках, дзе адкрыўся сапрады палат кнігі. Новая кнігарня пачала працаваць у вёсцы Краснапольскага раёна.

М. ПАНКЕВІЧ.

чалавечай прынабнасцю, словы астававалі халодным пералікам узлужных даражніцкай. Таю «халоднай даражніцкай» была, напрыклад, Іна ў «Міжыне ва ўсмяшкі» А. Сафронава. Нахрыт сюжэт п'есы аб вышодным захваленні Іны старым арконтарам Карташовым і нараджэнні нахання да юнака Генадзі не спрымаў узнікненню пераканальнага поабраза сучаснасці. Артыстка адчувае слабе ў спектаклі нямаля. Усё ў вобразе быццам было «прывылым». Дзіўна, куды таварышамі да сваёй памылку і знайшла сабе сора, блізнага па ўзросце і дзючынных якасцях. Але на сцэне яна жывага дыхання нашых творчых дзён, шчырай лірыкі, а вельмі схема станаючых рыс гераіні, якія намалювана саздадзенымі рукамі фарбамі.

Прывабныя рысы таленту Г. Арловай праявіліся ў вобразе Галі («У добры час» В. Ровава), Чарнушчкі («Неслабойны сэрцы» А. Нучара) і Жанька («Не называючы прозішчаў» В. Міно).

Маладой гарэзлівасцю і невычарпальным жыццёвым запаміналіся Галя Давыдава («У добры час»). У Галі, якой яе паказвала Арлова, востры зрок, глыбокае разуменне людзей. Яна шчыра і ясна выказвае свае адносіны да іх. Іронія — спосаб, якім гераіня часта нарысцаецца для крытыкі чалавечых слабасцей сваіх сяброў і сябровак. Не нямаюць таварыш тэму, што жыццёвая і дасціпная, зольная на салёнае слоўца Галі сумна з манерным і фанабрыстым Вадзімам, бы ён толькі «адны разумныя словы гаворыць». Дасціпна кніць, яна і з Андрэя. У гарэзлівым тоне вядзе Галя дыялог з Аляксеем,

І да «маленькіх» роляў Г. Арлова ставіцца з вялікай патрабавальнасцю. Вобраз «Жаньчыны, якую ён любіць» з «Чацвёртага» не багаты па тэксце ў драме К. Сіманова. Ён існуе для таго, каб адцягнуць адмоўныя рысы п'есмыніцкага героя, больш падкрэсліць хібанасць яго паводзінаў. Гэта тэма іграцца артысткай дакладна і выразна. З тонкім сатырычным андамам, без грубага пацяску і гратэску адкрывала Арлова дробную агаістаснасць жыццёвых «ідаляў» спустошанай сэрцам, зграбнай і прыгожай маладой жаньчыны. Сваім п'есмыніцкім паводзінамі яна спрыяла прасвятленню сьвядомасці Чацвёртага, яго імкненню эню стаяць у строй сумленных людзей.

Востра была сыграная роля Надзеі ў спектаклі «Сябры і гады» Л. Зорына (1963 год). Гэта «жанчына-вамп», хціва драпежніца і карысткіца. Артыстка была багата і настойліва ёй гераіня, нічога не дарава Галі Надзеі. Аднак мастацка манера не спрашчала вобраз, не рабіла яго простаціным. Вастрыня стылю не пераходзіла ў халодную аднастайнасць чорных фарбаў. У ролі не цяжка было збочыць на меладраму, паіграць на сентыментальных эмоцыях, на слабых нервах людзей. Гэта не адарылася па той прычыне, што Г. Арлова валодае тонкім густам, сацыяльным

і псіхалагічным аналізам паводзінаў гераіні, яе этычных прычынаў.

Мы не можам сказаць, што ў апошнім сезоне артыстка на сцэне купалаўскага тэатра павіна, як і мінулы час, асабліва ў тэатры імя Я. Коласа. Такі не вельмі ўдалы па сюжэтных функцыях і разнастайнаму вырашэнню персанажаў Вольга Носова («Традыцыяны азёр») у ім пераважае крыўліва дэкламацыйна замест «яшчэ чалавечага духу». Калі ж ёсць магчымасць да правільнага майстэрства артысткі (Васілевіч — «Іа ды») вобраз красуе сакавітымі фарбамі і выразнымі жанравымі рысамі. Гаспадыня надзірае занада ў ансамблі спектакля ількінае месца. Гледачы эню адчулі смяшэсць і шырокі дыяпазон асцэрскай палітры Г. Арловай.

На жаль, гэта прамерна рэдка заўважае тэатр, і артыстка доўга бывае «на прастрале». У Галі і Арлову любіць гледаць, з цікавасцю сустракаюцца з гераінямі артысткі, разам зь іммануаўца абяртаюцца і асуджаюць адмоўнае ў іх.

У размове пра сталае майстэрства артысткі нам хацелася высветліць, што ж галоўнае ў яе індывідуальнасці: пэзтычна, гераіка-рамантычная лірыка, ці гумар або «чыстая» лірыка? Мяркуючы па творчай практыцы, у Арловай добра сінтэзуюцца усё гэтыя пльні. Трэба саздавацца, што тэатр павіна ініцыятыву і смеласць у даруэнні ёй разнапланавых роляў. Заслужыла артыстка рэспублікі Г. Арлова сказала гледачу многа разумнага, добрага, шчырага. Ёе мастацтва не спынілася ў сваім развіцці. На чарзе — новыя адкрыцці ў галіне класікі і ў пазнанні душэўнага свету сучаснасці.

М. МОДЭЛЬ.

Кожны мінчанін або госьць нашай сталіцы, які праявіць цікавасць да будаўніцтва, адначасова паглядзіць на вуліцы Веды Харужай на старага Кіраўскага рынку ўважліва ўглядзецца ў вальміны...

НЕКАЛІ Пінск быў багаты помнікамі старажытнага дойлідства. На жаль, толькі адзінкі дайшлі да нас праз буры стагоддзі. Аб двух помніках архітэктуры, якія вытрымалі выпрабаванні часу, пойдзе наш расказ.

Пінск, гісторыя якога налічвае без малого дзесяць стагоддзяў і які падаверся вялікаму разбурэнню ў гады Вялікай Айчыннай вайны, зараз карзінным чынам перабудоўваецца і абнаўляецца. Любоўчыя плошчы імя Леніна, кожны з нас не можа не заарнуць увагі на адну дэталю: яе паўднёвы бок акаймоўвае дом, архітэктура якога розніцца ад сучаснай архітэктуры суседніх дамоў. Гэты дом старажытнай архітэктуры «ірна ўжываецца» з новай забудовай, актыўна ўлічваецца ў ансамбль плошчы. Гэты факт яшчэ і яшчэ раз паказвае, што пры творчым падыходзе да помнікаў архітэктуры яны могуць быць з поспехам уключаны ў сучасную гарадскую забудову.

Помнік архітэктуры, аб якім ідзе гутарка, — будынак разбудаванага калегію, пабудаваны ў 1648 годзе пад уплывам пануючага тады стылю барока. Ён складаецца нібы з двух асобных корпусоў, алучаных паміж сабой пад прамым вуглом. План збудавання нагадвае форму літары «Г».

Калегіум мае доволі ўнушальныя памеры: даўжыня аднаго боку 71 метр, другога — 62,5 метра. Ва ўнутранай сістэме захавана калідорная планіроўка, усе памяшканні маюць прамавугольную форму, добра асветлены.

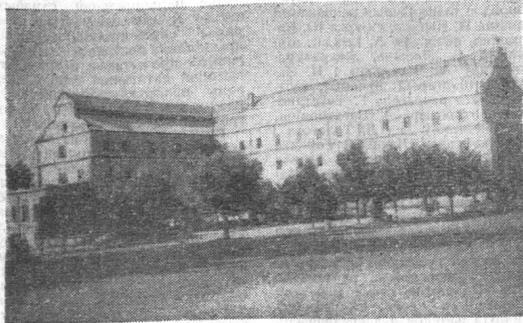
Мансардны дах завяршае агульнае архітэктурнае рашэнне будынка.

Будынак успрымаецца адзіным кампактным аб'ёмам. Архітэктура фасадаў вытрымана ў строгіх формах: гарызонтальныя цягі дзеліць іх на чатыры паверхі. Ніжні паверх рытмічна дзеліцца шырокімі арачнымі нішамі, якія прарэзаны вялікімі прамавугольнымі вокнамі. Вокны маюць сціплаг афармленыя. Высокія франтоны тэрацоўных фасадаў характэрны сваёй барочнай формай. Яны ўпрыгожаны плоскімі пілястрамі, вокнамі прамавугольных абрысаў і вялікімі затыкамі-волютамі.

Цікава вырашаны паўднёва-заходні вугал будынка. На магутным п'яцігранным контрфорсе знаходзіцца невялікае жылое памяшканне ў тры акны, якое завяршаецца купалам шлемпадобнай формы. Прызначэнне гэтага сававаблага з'яўляецца, яго выкарыстоўвалі ў якасці назіральнага пункта: адсюль добра праглядаецца даліна ракі Пінны.

Другім самабытным помнікам архітэктуры Пінска з'яўляецца т.з. дом Бутрымовіча. Ён быў пабудаваны ў канцы XVIII стагоддзя, у

Калегіум і дом Бутрымовіча ў Пінску

На адмыку — Пінскі калегіум.

Фота Э. ВЕЦЕР.

яго архітэктуру таму адчуваецца ўжо ўплыў класікі. Праўда, прыёмы і формы стылю маюць тут шмат мясцовых асаблівасцей.

Будынак складаецца з галоўнага аднапавярховага корпуса (не лічачы цокаля) і бакавых двухпавярховых крылаў. У гэтых адносінах аб'ёмна-прасторавая кампазіцыя дома адзначаецца ад многіх іншых збудаванняў палацава-сэдабных тыпу, дзе, як правіла, бакавыя крылы ніжэй цэнтральнага корпуса.

літ з праёмам галоўнага ўваходу. Па той жа вост з супрацьлеглага, паўночнага, фасада размешчаны паўвальны выступ, афармлены чатырма калонамі тасканскага ордэра.

Апрача галоўнага ўваходу ў дом вядуць яшчэ чатыры дэдактывы. Два з іх размешчаны на тэрацах бакавых крылаў. Кожны ўваход афармлены порцікам з чатырох спараных калон прынятага ордэра, якія размешчаны на кубічных ступах. Над імі ёсць аконныя праёмы авальнай формы. Бакавыя крылы алучаюцца з галоўным аб'ёмам пры дэмазе ўзгортай крыўой. У месцах спалучэння размешчаны яшчэ два ўваходы з вокнамі той жа формы над імі.

Усе фасады дома ўпрыгожаны руставанымі лапатак, у нішах паміж імі прарэзаны вокны прамавугольнай формы. Многія вокны афармлены сандрыкамі. Па ўсім перыметры будынка цягнецца вялікі карніз з трыліфійнай архітэктурнага аснову ўвагу ўдзяляючы на галоўную гарадскую магістраль, а дарэвоў паўднёваму), чаго майстры вялікага стылю заўсёды пазбягалі.

Помнік добра захаваны. У ім размешчаны гарадскі Дом піянераў.

І. ЭЛЕНТХ.

ЦЯГВАЕЦЦА

У першыя дні работы выстаўкі супрацоўнікі музея Льва Міналевіча Талстога пазналі ў прыгожым маладым чалавеку ў напудраным парыку і ваенным мундзіры XVIII стагоддзя Міналевіча Валікоўскага, дзеда свайго дзеда ў «Вайне і міры» пад іменем старога князя Валікоўскага. Пазналі партрэт, па ўсёму відаць, з'яўляецца аўтарскім паўтараннем арыгінала, які зараз захоўваецца ў Яснай Паліне.

Невялікая мініяцюра паказвае афіцэра з усходнім сіладам тавару. Інааграф Марыя Бараноўская пазнала ў ім М. Жамчужнікава, бацьку братоў Жамчужнікавых, якія пісалі разам з А. К. Талстым гумарыстычныя вершы пад псеўданімам «Казьма Прутоў». З Жамчужнікавым, грамадзянскім губернатарам Пецярбурга ў 1835-36 гадах, Пушкін, відаць, сустракаўся ў апошнія гады жыцця, калі вымушан быў быць пры амерыцы.

Вішч адно адрыццё... На наступны дзень пасля тэлеперадачы ў музей Пушкіна прыйшла Маргарыта Амчыслаўская. Яна паведаміла, што на парадным партрэце пад нумарам 74 паказаны дзед яе блізкай знаёмай — Мікалай Васільеў, будаўнік чыгуны Пецярбург — Масква. Партрэт падпісаны манармай «АВ» і датай — 1839. Далейшыя пошукі пацвердзілі, што Васільеў сапраўды быў у 1839 годзе палкоўнікам і меў 'ордын' Св. Анны,

сваёй адарванасці ад рэвалюцыйнага руху не ўзяла рашучага голасу пратэсту супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнечання і абмежавалася асветніцкімі ідэямі.

Сваю літаратурную дзейнасць Б. Няждова распачала з паэзіі — патрыятычных вершаў і любовнай лірыкі. Пасля захвалілася фальклорам, выдала зборнік народных казак з жыцця сялянства («Народныя казкі і апавесці», «Славянскія казкі і апавесці» і інш.). Адным з лепшых твораў Б. Няждовай з'яўляецца апавесць «Бабулька». Апавесць перакладзена на ўсе еўрапейскія мовы і толькі ў Чэхаславакіі па сёняшні дзень была выдадзена 306 разоў. У ёй выявілася вялікая назіральнасць пісьменніцы, малючы характары, рэалістычная глыбіня і сакавіцкасць мовы.

Вялікая любоў да працавітага і абздоленага народа выказана пісьменніцай і ў апавесці «Белыя людзі».

Але многія апавяданні і апавесці пісьменніцы, прысвячаныя жыццю сялянства, ідэалізавалі глупі і беднасці, часамі людскія ўзаемаадносіны праўляліся ў плане ідэальна.

Спадчына Бажэны Няждовай мела вялікі ўплыў на развіццё чэшскай літаратуры. Пісьменніца адна з першых узбагачала літаратурную мову народнымі прыказкамі і зваротамі, скарбам народных слоў. Выдатны талент пісьменніцы ярка зазвучаў у сусветнай літаратуры славянскіх народаў. Гэты талент прабіўся праз камуністычную глебу сацыяльнай і нацыянальнай несправядлівасці і заняў сваё пачаснае месца ў гісторыі сусветнай літаратуры.

С. ШУШКЕВІЧ.

Увядзена ў пачатку 1970 года ў англійскім горадзе Кардыф. Кожны твядзень паэты змяняюць адзін аднаго на гэтай арыгінальнай ніве.

Выдаткі, натуральна, пакрытыя рэцэнтамі, за кошт мясцовых палітэкапісальшчынаў, без уліку таго, ці яны прыхільнікі паэзіі, ці не злыя людзі гавораць, што мэр гэтага горада сам папісае вершы.

«Эстэражышэ фолькшштэме».

ВЫСТАўКА ДА СЛЯПЫХ

У Станіславе адкрыта выстаўка сучаснай скульптуры, якая рэалізавана ў асноўным на... слепых. Экспанаты размешчаны так, каб іх зручна было адмацаваць. Кожны з іх забяспечан таблічкай з выпуклымі надпісамі, што дае магчымасць слепым азнаёміцца з назоўнікам апісанням сэнсу, назвай і аўтарам скульптуры. Для зручнасці наведвальнікаў, паміж імі вы-

што адпавядае пазазу, а пісаў партрэт яго брат — мастак Аляксей Васільеў.

Многіх наведвальнікаў прыцягнула анварэль, дзе паказана статуйная дама ў чырвоным цюрбане на фоне малюнічага пейзажа. Адны бачылі ў ёй Жорж Санд, другія, — мадам дэ Сталь, трэці — Элізу Хітрава. Загадкавая дама аказалася Кацярынай Луінай, дваранскай сястрой дзедкаўскага — таленавітага музыканта і спявачка, яна доўга жыла ў Італіі і выйшла замуж за графа Рычы, спявачка, музыканта, паэта і перакладчыка. Ён перапісаўся з Пушкіным, перакладаў яго вершы на італьянскую мову, Пушкін пазнаёміўся з мумам і жонкай Рычы ў 1826 годзе на вечары ў Зінаіды Валікоўскай.

Вызначана літаграфія, на якой паказаны браты Тарасавы, удзельнікі вайны 1812 года, і партрэт Варвары Шнейдэр, у народжэнні — Пазухіна, з мумам якой, донкарам Шнейдэрам, Пушкін быў знаёмы.

Члены вучонага савета, Іраніа Андрэанінаў, Саламан Бойм, Таццяна Цялукоўская і іншыя, хто выступіў на абмеркаванні вынікаў пошукаў, падкрэслілі вялікае навуковае і таленавітае значэнне выстаўкі і рэкамендавалі прадоўжыць тэрмін яе дзеяння.

Выстаўка «Партрэты невядомых» адкрыта і чакае новых наведвальнікаў. Музейны пошук працягваецца.

Галіна КУРАЧКІНА, старшы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага музея А. С. Пушкіна.

ЮБІЛЕЙ І ПРЭМ'ЕРА АДНАЧАСОВА

Кінематаграфічная грамадскасць савецкай сталіцы адзначыла сямідзесцігоддзе з дня народжэння вядомага савецкага кінарэжысёра Абрама Роома, стваральніка фільмаў «Назасце», «Гранатавы бранзалет» і многіх іншых. Юбіляр паднёс тым, хто сабраўся на яго ўшанаванне ў Цэнтральным Доме кіно, добры падарунак — свой новы фільм, які ён толькі што зняў на студыі «Масфільм», «Кавалі запознены» — так называецца каларовая шырокаэкранная карціна, якую Абрам Роом стварыў па матывах аднайменнага апавядання Антона Чэхава. Фільм расказвае аб трагічным каханні, якое позна прыйшло да герояў, але зямлю, аднак, суджана яркім светлом азарыць іх не багатае рэдэсцямі жыццё.

Рэжысёр прыцягнуў да ўдзелу ў фільме цікавых выканаўцаў. У ролі доктара Талароўка выступіў актёр Тэатра імя Маякоўскага Аляксандр Лазарэў, а адзін са старэйшых майстроў таго ж тэатра Аляксандр Ханнаў — у ролі слугі. Невялікую, але яркую ролю сваёй сыграў дачка славацкага рускага ісправа Федэра Шаліпіна — Ірына Шаліпіна. Вобраз княгіні-маці стварыла зорка савецкага кіно трыццятых гадоў Вольга Жызнева, якая адначасова са сваім мумам Абрамам Роомам гаксама адзначала юбілей — сваё сямідзесцігоддзе.

АДН.

Іван КОЗЕЛ

Заўчасная смерць абарвала жыццё беларускага драматурга Івана Васільевіча Козела.

І. В. Козел нарадзіўся ў 1928 годзе ў в. Канчына, Маладэчанскага раёна. Скончыўшы сярэднюю школу, паступіў на вучэбнае аддзяленне філалагічнага факультэта БДУ. Вывучыў сумашчана з работай настаўніка спачатку ў Віткоўскай пачатковай, затым у Ермакоўскай сямігоднай і ў Красненскай сярэдняй школах.

У 1969 годзе скончыў Вышэйшую літаратурныя курсы пры Саюзе пісьменнікаў СССР.

Член КПСС з 1959 года. Вядомасць І. В. Козелу, як драматурга, прынесла п'еса «Палацак-кветка», пастаўленая ў 1959 годзе Тэатрам юнага гадзача ў Мінску. У 1961 годзе гэта ж тэатр паставіў спектакль па другой яго п'есе «На хвалі Серабранкі». Абедзве п'есы прайшлі з поспехам не толькі ў Беларусі, але і ў Маскве, Ленінградзе, на Украіне і ў некастрычаных іншых рэспубліках.

Светлая памяць аб Іване Васільевічу застаецца назаўсёды ў сэрцах усіх, хто ведаў яго як таленавітага драматурга і добрага таварыша.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР.

Міністэрства культуры БССР смутнае з паведамленням пра смерць драматурга Івана Козела і выказвае спачуванне сямі і бліжнім набліжчым.

З прычыны заўчаснай смерці драматурга Івана Васільевіча Козела праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае шчырае спачуванне сямі, сябрам, усім бліжнім набліжчым.

Беларускае тэатральнае аб'яднанне смутнае з выпадкам смерці драматурга Козела Івана Васільевіча і выказвае спачуванне родным і бліжнім набліжчым.

ЗЛЕБАЧАННЕ

Першая праграма, 9.10 — тэлебачанне — школе. Геаграфія. 5-ы клас. «Жыццё ў морях і акіянах», 9.40 — чалавек і прырода. «Чого не ўбачыць у прыродзе». Кінанарыс, 10.00 — навіны (М), 10.15 — для школьнікаў. «У нас у гасці» — цырыяка студыя (М), 10.45 — «Мелодыі Дунайскага». Музыкальная праграма (М), 12.00 — асць тэагарад на карце. «Ленінгорск» («Азоў»). Дакументальная фільм (М), 12.30 — навіны (М), 16.55 — праграма перадач, 17.00 — навіны (М), 17.15 — «Данецкія зоры». Таленавіты спектакль, 17.45 — «Вуцмем, кшм, майструем». Перадача для хлопчыкаў, 18.15 — «Панарама навін». (Уключэнне Брэста), 18.30 — Ленінскі ўніверсітэт мінскаў. Актуальныя пытанні навуковага камунізма, «Сучасная навука» — тэхнічная рэвалюцыя (М), 19.00 — налірвае тэлебачанне. Салодкі. «Сумны і вясёлыя падзеі з жыцця Міхаіла Аэрапа». Прэм'ера таленавітага спектакля (М), 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М), 21.15 — «Лыжная траса плюс агульны рубіж». Таленавіты прыспароніты на Кубак БССР па біятлоне, 21.30 — «Вымушанае прышчэпленне». Мастацкі фільм (М), 22.50 — навінэрт для будаўнікоў, 23.20 — для студэнтаў вву. «На частотальнай геаметрыі».

Другая праграма, 17.30 — для школьнікаў. «Вечер вандравання» (М), 18.00 — навіны (М), 18.05 — «Штрых да пагоды». Дакументальны фільм, 18.05 — дзіцячы акары. «Востра памыла». Музыкатэатральны фільм, 19.30. «Вані». Таленавіты спектакль, 21.15 — «Чараўніца з горада Кітэка». Фільм-навінэрт.

Трэцяя праграма, 10.00 — навіны (М), 10.15 — для школьнікаў. «Вечер вандравання» (М), 10.45 — «9 гісторыяў рускага тэатра». «В. Іванскі і тэатр» (М), 12.00 — «Час». Інфармацыйная праграма (М), 12.30 — «Актуальныя пытанні навуковага камунізма». «Сучасная навука» — тэхнічная рэвалюцыя (М), 12.30 — навіны (М), 14.55 — праграма перадач, 15.00 — школьная фільматэка. «Пётр І». Мастацкі фільм, 18.05 — налірвае тэлебачанне. Для дзяцей. Г. Мацвееў. «Чароўны тавар». Ілустраваны спектакль. Перадача з Кіева, 18.00 — «Панарама навін», 18.10 — «Новую тэхніку — на палі і фермы». Рэзюмэ сясоньскага Пленума ЦК КПСС — у выніку 18.30 — Ленінскі ўніверсітэт мінскаў. Гісторыя КПСС. «Роля партыі ў стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы сацыялізма» (М), 19.00 — чампіянат Еўропы па фігурам накатанню. Парнае каханне. Адвольная праграма. Перадача з Ленінграда. У перапынках — навіны (М), 22.15 — на роднай мове. Кіначасопіс (М), 23.10 — навіны (М), 23.15 — для студэнтаў вву. «Фізіка». III курс.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША. Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНКА, К. П. ГУБАРЭВІЧ, Г. М. ДАБРАЎЛОВА, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЎЛ, І. П. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. П. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, адрэса літаратуры — 33-21-53, адрэса тэатра, нічо і музыкі — 33-24-62, адрэса вывучагача выстаўкаў, літатурна-вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, адрэса публіцыстыкі — 33-24-62, адрэса культуры — 33-22-04, адрэса інфармацыі — 33-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісатэляў БССР, Мінск.

Індэкс 63856 Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі АТ 21692